

SŁOWEM WSTĘPU...

PRZEDWIOŚNIE

Przedwiośnie – zwane także zaraniem wiosny to jedna z fenologicznych pór roku. Wyznacza się je na podstawie rozwoju roślin wskaźnikowych – w przypadku przedwiośnia kwitnienia leszczyny pospolitej i podbiału pospolitego.

W odróżnieniu od pór podstawowych (wiosna, lato, jesień, zima) fenologiczne pory roku nie mają swoich astronomicznych odpowiedników. Daty rozwoju roślin różnią się w kolejnych latach, zależąc od przebiegu pogody, natomiast zawsze zachowują określoną kolejność – i tak - zaczynając od leszczyny możemy mniej więcej wyznaczyć okres pojawiania się kwiatów zawilców, jabłoni czy nawet późnojesiennych nawłoci.

Poniżej zestawione zostały jedne z najbardziej charakterystycznych rodzajów roślin oraz jeden rodzaj grzybów, które w okresie przedwiośnia przykuwają uwagę nawet „niedzielnym” obserwatorów. Większość z nich (mowa tu o roślinach – nie o niedzielnych obserwatorach) to tzw. geofity, których strategia życiowa polega na przetrwaniu okresów niekorzystnych (zim, suszy) w postaci organów podziemnych - bulw, cebul czy kłączy. W dużej mierze kwitną i owocują jeszcze przed rozwojem liści na drzewach. Z nastaniem lata po większości geofitów nie ma już żadnego śladu.

Łuskiwnik różowy

jest rośliną pasożytniczą. Pasożytuje na drzewach i krzewach, prowadzi głównie podziemny tryb życia, zapuszcza ssawki do korzeni swoich żywicieli. Od kwietnia do maja na powierzchnię ziemi przebija się pęd kwiatowy. Osobniki 20-letnie, wydają ponad 10 takich kwiatostanów. W razie przedłużającej się zimy lub powodzi zakwita pod ziemią. W niektórych publikacjach podaje się, że łuskiwnik różowy to nie tylko pasożyt drzew i krzewów, a roślina mięsożerna, bowiem botanicy znajdowali w łuskach tej rośliny szczątki bezkręgowców. Łuskiwnik wchodzi w symbiozę z grzybami glebowymi. Dostaje od grzyba związki azotowe, antybiotyki i witaminy, a grzyb uzyskuje cukry i inne metabolity.

Lepięznik różowy

jest jedną z najwcześniej kwitnących wiosną roślin. Już w marcu można dostrzec wyłaniające się z gruntu grube pąki tej rośliny.

Olbrzymie liście rozwijają się dopiero po przekwitnięciu kwiatów. Osiągają średnicę nawet 60 cm i - podobnie jak liście lepiężnika białego, są największymi liśćmi wśród roślin dziko rosnących w Polsce

Lepięznik najbujniej i najobficiej rozwija się w wilgotnych zaroślach nadrzecznych, nad brzegami potoków, w rowach, wąwozach. W niektórych miejscach tworzy duże, jednogatunkowe skupiska.

Miodunka

W Polsce w stanie dzikim rosną 4 gatunki z tego rodzaju, z których najczęściej spotykane to miodunka plamista i ćma. Różnią się między sobą przede wszystkim występowaniem wyraźnych białych plam na liściach tej pierwszej.

Ze względu na swój ciekawy wygląd oraz dwubarwne kwiaty, miodunka jest chętnie uprawianą rośliną ozdobną.

Gatunki flory Polski:

- miodunka ćma
- miodunka miękkowłosa
- miodunka plamista,
- miodunka wąskolistna

Przylaszczka pospolita

niebiesko-fioletowe kwiaty pojawiają się wczesną wiosną zanim rozwiną się liście. Czasami przybierają barwę różową, rzadziej białą. W czasie deszczowej pogody oraz na noc zamykają się i zwieszają. Owoce rozprzestrzeniane są za pomocą mrówek. Przylaszczki są długowieczne – znane są okazy osiągające wiek stu lat.

W wielu krajach jest uprawiana jako roślina ozdobna, w przeszłości była także stosowana jako roślina lecznicza. Dla ochrony dzikich populacji w Polsce przed zrywaniem kwiatów i wykopywaniem roślin, przylaszczka objęta była do 2014 roku ochroną gatunkową. Liczne stanowiska przylaszczki chronione są obecnie w rezerwach przyrody i parkach narodowych. Siedliska przyrodnicze, jakie zajmuje (buczyny i grądy), stanowią także przedmiot ochrony w obszarach Natura 2000

Podbiał pospolity

najczęściej możemy go spotkać na jasnych, słonecznych stanowiskach i w wilgotnych, ciężkich, gliniastych glebach. Podbiał pospolity posiada wiele właściwości o działaniu lekarskim dlatego tak powszechnie jest wykorzystywany w medycynie i ziołolecznictwie. Młode liście podbiału znajdują zastosowanie również w kuchni – czasami dodaje się je do sałatek a dawniej suszone stosowało się jako zamiennik papierosów.

Śnieżycyca wiosenna

Śnieżyczka przebiśnieg

Śnieżycyca wiosenna

Śnieżyczka przebiśnieg

Jedne z najbardziej rozpoznawalnych symboli przedwiośnia. Płatki kwiatów tych roślin reagują na zmianę temperatury i dostęp światła zamykając się na noc i w pochmurne dni. Otwierają się znowu, gdy jest szansa na pojawienie się pszczoł.

Nasiona w czerwcu, gdy dojrzeją, wysypują się z torebek i są roznoszone przez mrówki. Kuszą je do tej pracy bogate w białko i węglowodany osłonki nasion.

Wawrzynek wilczełyko

jest dekoracyjnym krzewem o różowych, silnie pachnących kwiatach przypominających woń hiacyntów.

Cała roślina jest jednak bardzo mocno trująca. Zjedzenie 10-12 dojrzałych owoców może spowodować śmierć dorosłego człowieka, dla dziecka dawka 1-2 owoców może być śmiertelna. Dla bardziej wrażliwych, nawet otarcie się o krzew odkrytą częścią ciała może skutkować podrażnieniem skóry i objawy poparzenia.

Jak większość roślin trujących, wawrzynek używany był też w medycynie ludowej, ale najczęściej tylko zewnątrz. Preparaty z kory i owoców stosowane były dawniej w formie okładów.

od 2014 roku podlega ochronie częściowe. Zagrożeniem dla wawrzyńka jest zbiór kwitnących roślin na wiosenne bukiety oraz przesadzanie krzewu do przydomowych ogródków.

We florze Polski występuje także wawrzynek główkowy - znacznie jednak rzadszy od wawrzyńka wilczełyko i nie notowany na obszarze Sude-tów.

Złoc

Rodzaj z wieloma podobnymi do siebie gatunkami, często trudnymi do identyfikacji. Należy do niego ok. 90 gatunków występujących w Eurazji i północnej Afryce. Do polskiej flory należy 5.

Gatunki flory Polski:

- złoc łąkowa
- złoc mała
- złoc pochwolistna
- złoc polna
- złoc żółta

Złoc żółta była pierwszą rośliną w zieleńniku Paszczaka w książce Tove Jansson "W Dolinie Muminków": „- Gagea lutea - powiedział z dumą. - Numer pierwszy w moim zbiorze. Egzemplarz bezbłędny.”

Śledziennica

Niepozorne, żółtozielone, kwiaty otoczone są złocistożółtymi liśćmi przykwiatowymi pełniącymi rolę powabni – elementu przyciągającego małe chrząszcze i ślimaki, które zapylają roślinę. Pojedynczą roślinę łatwo przeoczyć, natomiast w cienistych, mokrych miejscach pojawia się masowo tworząc żółte kobierce.

Gatunki flory Polski:

- śledziennica naprzeciwlistna
- śledziennica skrętolistna

Ta pierwsza, zdecydowanie rzadsza, umieszczona została na Czerwonej liście roślin i grzybów Polski w grupie gatunków narażonych na wyginięcie.

Pierwiosnek

Legenda głosi, że święty Piotr, kiedy dowiedział się, że do bram nieba dorobiono nowy komplet kluczy, upuścił stary. W miejscu, w którym spadł, wyrosły pierwiosniki. Stąd pochodzi ich potoczna nazwa – kluczyki.

Do flory Polski zaliczanych jest 7 gatunków, z których te najczęściej spotykane to:

- pierwiosnek lekarski prawnie chroniony do 2014 r
- pierwiosnek wyniosły pospolity w Sudetach i Karpatach. Roślina jest objęta w Polsce częściową ochroną gatunkową nieprzerwanie od 1957 roku

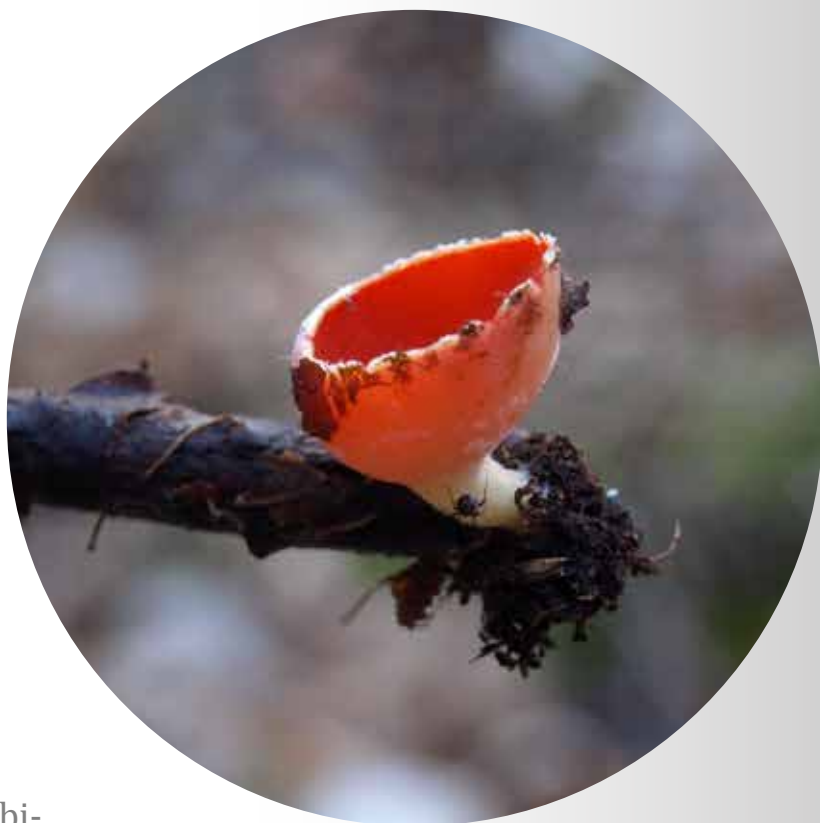

Czarka

gatunki należące do rodzaju czarka są zwiastunem wiosny w bogatym i różnorodnym królestwie grzybów. W Polsce występują trzy gatunki czarek (austriacka, szkarłatna i jurajska), które bywają nazywane „śnieżyczkami mykologów” lub „grzybowymi przebieśniami”. Pojawiają się one wraz z pierwszymi roztopami – na odsłoniętej ściółce, na zagrzebanych w ziemi fragmentach gałęzi i szczątkach drewna drzew liściastych.

Poszczególne gatunki między sobą można rozróżnić jedynie mikroskopowo. W Polsce to jednak czarka austriacka jest najczęściej stwierdzanym przedstawicielem swojego rodzaju.

Grzyb jadalny, niekiedy wykorzystywany jako dekoracja innych potraw.

Źródła:

http://agrometeo.pogodynka.pl/fenologia/fenologiczne_pory_roku

<http://www.wlin.pl/natura/fenologia/fenologiczne-pory-roku/>

<https://sites.google.com/site/obserwacjefenologiczne>

<http://www.poradynazdrowie.manpol.pl>

<https://atlas.roslin.pl/>

<https://pl.wikipedia.org>

<https://www.zdrowyportal.org>

<http://rozanski.li/1683/ziele-sledziennicy-herba-chrysosplenii-w-praktycznej-fitoterapii/>

<http://www.naturaity.pl/artukul/713,pierwiosnek-lekarski-primula-veris.html>

<https://nagrzyby.pl/>

[http://www.kp.org.pl/pp/pdf2/pp-3-4\(2008\)_WILGA_1.pdf](http://www.kp.org.pl/pp/pdf2/pp-3-4(2008)_WILGA_1.pdf)

<https://infowire.pl/generic/release/348798/lesne-zwiastuny-wiosny/>

<http://www.krzewy.net.pl/opis-37.html>

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20140001409>

<http://www.biodynamiczny.pl/>

zdjęcia: Anna Kubiak

kwiecień
2018